

УДК 329.05

**МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД РЕГУЛЮВАННЯ
ФІНАНСУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ
ПАРТІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПРОЦЕСІВ
ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ**

**INTERNATIONAL EXPERIENCE IN
REGULATING FINANCING OF POLITICAL
PARTIES AS ENSURING THE DEEPENING OF
DEMOCRATIZATION PROCESSES**

Кремена В. І.,

кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри політології,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна),
e-mail: 28972avon@mail.ru,
<https://orcid.org/0000-0002-1721-7244>

Kremena V. I.,

PhD in Historical Science, Associate Professor,
Associate Professor of Political Science
Department, Oles Honchar Dnipro National University
(Dnipro, Ukraine),
e-mail: 28972avon@mail.ru,
<https://orcid.org/0000-0002-1721-7244>

Розглядаються особливості функціонування політичних партій як виразників суспільних інтересів за умов кризи довіри до влади. Вивчаються напрямки легальної фінансової мотивації розвитку політичних партій, що визначає можливості підвищення темпів демократизації. Розкриваються механізми фінансової підтримки політичних партій на прикладі різних країн світу. Встановлюються особливості фінансування статутної діяльності політичних партій, що є поширеною практикою в країнах Європейського Союзу. Обговорюється значення державної фінансової підтримки діяльності політичних партій з метою уникнення їх політичної заангажованості.

Зазначається про можливість стимулювання витрат партіями державних коштів на політичну освіту їх активістів, науково-експертне забезпечення діяльності партій.

Досліджується середовище та виклики розвитку сучасних політичних партій як агентів демократичних змін. Визначаються шляхи подолання політичними партіями кризи довіри виборців.

Ключові слова: політичні партії, демократичні трансформації, фінансові донори, фінансова підтримка, партійне лоббі, парламентські партії, демократизація.

The features of the functioning of political parties as expressors of public interests in times of confidence crisis in the authorities are considered. The directions of the development of political parties public support at scientific level are being studied, were determined the possibilities of increasing the level of democratization process. Mechanisms of financial support of political parties on example of different countries of the world are revealed. The features of financing the statutory activities of political parties are established, which is a common practice in the EU countries. The importance of state financial support for the activities of political parties in order to avoid their political engagement is discussed.

The possibility of stimulating expenditures by the parties of state funds for the political education of their activists, scientific and expert support for the activities of the parties was studied. The environment and challenges of the development of modern political parties as agents of democratic change are investigated. The way of overcoming of the crisis of voter confidence is identified.

Keywords: political parties, democratic transformations, financial donors, financial support, party's lobby, parliamentary parties, democratization process.

Постановка проблеми. Довіра людей до влади в багатьох демократичних країнах світу залишається на рекордно низьких рівнях, громадяни ставлять під сумнів діяльність урядових лідерів та ефективність прийнятих ними політичних рішень. Люди

все більше відчувають, що демократія працює не на їх користь. Ключовою причиною цього явища є когнітивні уявлення про ототожнення успіху в політиці із фінансовими можливостями осіб, політичних сил, що балотуються.

Проте, у середовищі експертів із дослідження виборчих кампаній поки ще немає єдиної думки щодо того, чи безпосередньо фінансова підтримка впливає на результати виборів, чи можливе існування причинного зв'язку між витратами на виборчі кампанії та результатами виборів.

Багато досліджень прагнуть підтвердити, або спростувати наукову гіпотезу щодо впливу капіталу на політичну сферу, і чи дійсно фінансова підтримка окремих політичних сил може загрожувати ключовим демократичним цінностям.

Організація виборчого процесу із використанням нелегальних фінансових важелів у багатьох країнах світу може перетворитись лише на імітацію демократичних процедур, а згодом і до повної втрати довіри до демократичних інституцій.

Однак, відкрите і прозоре фінансування політичних партій і кандидатів має вирішальне значення в боротьбі з корупцією і завойовуванні довіри громадян до інститутів державної влади.

Крім іншого, прозорість допомагає привести всіх учасників політичних процесів до рівних умов, захищаючи від проникнення незаконних грошей в політику, і заохочує партії і кандидатів дотримуватися правил та демократичних цінностей.

Дані свідчать про те, що нелегальне фінансове лоббі становить загрозу для справедливого та демократичного прийняття політичних рішень.

Отже, актуальним дослідницьким завданням сьогодення постає прагнення відобразити широкий спектр ризикових сфер для розвитку демократичних процесів сучасності, пов'язаних із нелегальним фінансуванням політичних сил та виникає необхідність визначити інструменти політики для адекватного регулювання фінансування політичних партій та виборчих кампаній з метою поглиблення демократизації.

Аналіз публікацій. Проблематику винайдення механізмів підтримки політичних партій як виразників суспільних інтересів почали досліджувати від самої появи партійної системи, політичних партій, а саме від руйнування традиційних структур влади аристократії і поступового становлення представницької форми правління (наприкінці XVIII — на початку XIX ст.).

У працях американського політолога Дж. Ла Ломбарі віднаходимо чотири основні елементи, які конституують політичну партію. Виразники ліберальної теорії - Дж. С. Мілль, Дж. Медісон, Т. Джефферсон, В. Гумбольдт, А. Сміт, обґрунтували доцільність розвитку політичних партій в контексті самоцінності особистості, нерозривності свободи індивіда та його соціальної відповідальності перед суспільством, існування правової держави та необхідності верховенства в ній законів. Теоретичне обґрунтування розвитку підтримки політичних партій більшою мірою знайшло своє відображення в роботах представників ліберальної

теорії. Гостру критику дана проблематика здобула у представників неоліберальних цінностей, зокрема в роботах Фрідріха фон Хайєка, лауреата Нобелівської премії за наукову роботу з теорії грошей і кон'юнктурних коливань, а також взаємовпливу економічних, соціальних та інституціональних процесів. У своїх працях Хайєк рішуче виступає проти бюджетних методів втручання, проти грошової політики із збільшення державних витрат.

Серед сучасних дослідників, хто активно розробляє дану проблематику слід виділити працю Александра Хьода «Ціна демократії», роботи Карла-Хайнса Насмахера, Елін Фалгуера, Семюела Джонса. Дані західні дослідники визначали взаємозв'язок між рівнем фінансування політичних партій та ступенем розвитку демократій у різних країнах світу.

Серед вітчизняних дослідників дану проблематику розробляли Феценко І., (Центр UA), Калмиков Д. (Центр політико-правових реформ), Шешеня А. (IFES Україна) та ін.

Праксеологічну базу дослідження становлять матеріали аналітичних звітів Національного інституту стратегічних досліджень, в яких розглядаються правові засади та практичні можливості використання в Україні досвіду держав-членів Європейського Союзу у сфері державного фінансування статутної діяльності політичних партій; аналізуються положення актуальних законопроектів щодо змін у порядку фінансування політичних партій; пропонуються окремі кроки щодо вдосконалення системи державного фінансування політичних партій. Також в роботі використовувались матеріали Всеукраїнського експертного опитування із визначення алгоритму запровадження системи державного фінансування політичних партій і виборчих кампаній.

Постановка завдання. Повесякчас у практиці розвитку світових демократій піднімалося питання фінансової підтримки політичних партій за для забезпечення максимального рівня розвитку демократичних процесів. Мета даного дослідження у зв'язку з цим, полягає у розкритті ефективних інструментів політики для адекватного регулювання фінансування політичних партій та виборчих кампаній за для посилення процесів демократизації.

Результати даного дослідження забезпечать розуміння наступних процесів:

- доцільність державного фінансування партій та кандидатів та його безпосередній вплив на політичні процеси сучасності, ступінь демократизації суспільства в цілому;

- дозволить проаналізувати практики приватного фінансування, ліміти витрат на забезпечення діяльності політичних партій;

- визначити механізми дотримання для всіх учасників політичного процесу незалежного та ефективного нагляду;

- акцентувати увагу на необхідності сприяти більш широкій культурі доброчесності в державному та приватному секторах, включаючи кодекси поведінки, правила залагодження конфлікту інтересів, а також меж у лобіюванні інтересів.

Виклад основного матеріалу. Вперше держава взяла на себе зобов'язання щодо фінансування політичних партій в Уругваї, що було закріплено Законом «Про державний бюджет» в 1928 році, згідно з яким встановлювалася можливість отримання до 50% сум, належних політичним об'єднанням, які беруть участь у виборах.

У Великобританії, де основи сучасної виборчої системи були закладені Біллем про права 1689 року, статус британських політичних партій не був закріплений в законодавчому порядку до кінця 1990 року. Англійський закон про політичні партії передбачає, що зареєстрована політична партія може отримувати пожертвування понад 200 ф. ст. тільки від «допустимих фінансують суб'єктів» [2].

У той же час законодавство все більшого числа африканських країн передбачає субсидування політичних партій державою. Ці субсидії розподіляються, як правило, пропорційно до кількості мандатів, отриманих партіями на парламентських виборах.

Фінансування виборчих кампаній - один з найважливіших аспектів фінансового забезпечення діяльності політичних партій. У Франції, як і в багатьох інших країнах, законодавчо регламентується державна підтримка політичних партій, які висунули свої кандидатури на виборах різного рівня.

Введено граничні розміри виборчих витрат і пожертвувань з боку дарувальників. У Франції для запобігання зловживань все пожертвування від приватних осіб на суму понад 150 євро повинні бути зроблені чеком.

У Франції у 2000 році вступив в силу закон, що передбачає фінансові санкції по відношенню до політичних партій, які не дотримуються принцип паритету чоловіків і жінок при висуванні кандидатів на парламентських виборах. Якщо розрив між числом кандидатів кожного статі від партії перевищує 2% від загального числа кандидатів, то в цьому випадку зменшується розмір коштів, призначених для фінансування партій з державних джерел.

Оскільки на практиці кандидатів-жінок висувається істотно менше, ніж кандидатів-чоловіків, абсолютна більшість французьких партій недоотримують державне фінансування на суму, що відповідає розміру штрафів за недотримання зазначеного паритету.

Французьке законодавство передбачає поділ державного фінансування політичних партій на дві частини в залежності від отриманого числа голосів в першому турі виборів до Національних зборів, в залежності від завойованого на виборах числа членів Парламенту. За кожен отриманий партіями голос їм щорічно нараховується 1,63 євро [2]. Передбачається також обмеження доходів політичних партій, отриманих за рахунок внесків від юридичних осіб (не більше 10% від загального обсягу граничних витрат на виборах) [3].

Правове регулювання державного фінансування політичних партій в середині 1990-х рр. було закріплено в законодавстві не тільки розвинених західних демократій, але і в 45 країнах Африки (Бенін, Габон, Єгипет, Ефіопія, Марокко, Мозамбик, Намібія, Танзанія, Чад і ін.), а також в 17 колиш-

ніх соціалістичних країнах (Боснія, Латвія, Литва, Польща, Росія, Сербія, і т.д.).

Законодавчо встановлені наступні джерела фінансових ресурсів політичних партій:

- членські внески;
- пожертвування;
- відмови за заповітом;
- доходи від власної діяльності;
- державні субсидії.

Однак передбачаються різного роду обмеження у використанні цих джерел. Так, в більшості країн Африки забороняється отримання в будь-якому вигляді коштів з-за кордону (в Беніні і Конго, де це дозволено, отримані кошти не можуть перевищувати 20% від партійного бюджету). Обмежується сума пожертвувань або одержуваного спадщини (наприклад, в Алжирі – 200 тис. Динар, в Беніні – 20% від суми власних коштів партії). Як правило, забороняється фінансування політичних партій державними і приватними підприємствами і компаніями.

Збільшення обсягів державного фінансування політичних партій в усьому світі пояснюється декількома причинами. Перш за все, усвідомленням зростаючої ролі партій як найважливіших складових частин суспільства і держави. Друга причина необхідності фінансування партій – збільшення вартості виборчих кампаній, ускладнення політичної діяльності.

Досвід державного фінансування політичних партій вочевидь виявився в цілому успішним, оскільки на початку 2000-х рр. його почали узагальнювати на рівні загальноєвропейських інституцій. Так, були ухвалені: «Керівні принципи та доповідь щодо фінансування політичних партій», прийняті Венеціанською Комісією (09-10).03.2001 (CDL-INF(2001)008) [8]; Рекомендація ПАРС «Фінансування політичних партій» від 22.05.2001 № 1516(2001) [9]; Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи від 08.04.2003 Rec 2003(4) «Про загальні правила боротьби з корупцією при фінансуванні політичних партій та виборчих кампаній» [10]. Основні принципи державного фінансування політичних партій, викладені в цих документах, такі: «Публічне фінансування має бути призначене для кожної партії, представленої в парламенті» [11]; «...для того, щоб гарантувати рівність можливостей для різних політичних сил, публічне фінансування може бути також поширене на політичні органи, що репрезентують важливу частину електорату та висувають кандидатів на виборах» [12]; «Державне фінансування повинне, з одного боку, визначатися пропорційно до політичної підтримки, яку має партія, з урахуванням таких об'єктивних критеріїв, як кількість поданих голосів або здобутих місць у парламенті, а, з іншого боку, надавати новим партіям можливість з'явитися на політичній арені та на чесних умовах конкурувати з партіями, які мають давні міцні позиції» [11]; «Надмірна залежність від державного фінансування може призвести до послаблення зв'язків між партіями та їхнім електоратом» [12]; «Крім фінансової допомоги, держава може здійснювати непряму фінансову

підтримку політичних партій на підставі закону, наприклад, шляхом покриття поштових витрат та оренди приміщень для зустрічей, підтримки партійних засобів масової інформації, молодіжних організацій та дослідницьких інститутів, а також, надаючи податкові пільги» [11]; «Державна підтримка повинна обмежуватися розумним внеском... При розподілі державної підтримки мають застосовуватися критерії об'єктивності, справедливості та розумності» [12].

Багато країн, включаючи Україну, дотримуються концепції дотування державою більшості витрат політичних партій на виборчі кампанії. Однак, пропорції участі держави у фінансуванні політичних партій як основних учасників виборчого процесу у різних країн варіюються.

Розглянемо іноземний досвід та міжнародні стандарти фінансування політичних партій мал.1.

Отже, аналізуючи дані мал.1 бачимо, що одним із найбільш поширених інструментів зменшення залежності політичних партій від надмірного впливу фінансово-політичних груп є державне фінансування партій. Основну мету державного фінансування політичних партій було досить чітко окреслено ще 16 років тому в одному з перших загальноєвропейських документів, що стосувалися цього питання, – Рекомендація ПАРС «Фінансування політичних партій»: «Політичні партії мають отримувати фінансування з державного бюджету для запобігання встановленню залежності від приватних донорів та гарантування рівності можливостей для усіх політичних партій» [1]. Пряме (яке надається в грошовій формі – зазвичай банківськими трансфертами) [2] державне фінансування політичних партій у тому чи іншому вигляді здійснюється в більшості країн ЄС, у більшості розвинутих демократичних країн, загалом – у 130 країнах світу [3]. Пряме державне фінансування партіям надається на різноманітні цілі, які умовно можна об'єднати у дві великі групи: витрати, пов'язані з виборчими кампаніями, і витрати на поточну діяльність партій.

З-поміж країн ЄС державне фінансування партій відсутнє лише в Італії й Мальті, хоча історія питання в цих країнах протилежна за напрямком розвитку. У Мальті зараз тривають дебати щодо доцільності запровадження державного фінансування партій, а в Італії – навпаки, державне фінансування існувало, але було скасоване в 2015 р., зокрема, як писали ЗМІ, через «суспільне незадоволення розширенням прірви між громадянами та правлячою елітою» [11]. Випадок Італії заслуговує на увагу як свідчення можливості неоднозначного впливу інституту державного фінансування партій на розвиток політичної системи країни. В інших країнах ЄС державне фінансування отримують або лише парламентські партії: Бельгія, Великобританія (фінансуються лише партії, що не входять до парламентської більшості), Кіпр, Нідерланди, Фінляндія, Хорватія, – або й позапарламентські партії. Найбільш поширений критерій визначення розміру державного фінансування позапарламентським партіям – відсоток голосів виборців на попередніх

Країна	Умови надання державної підтримки	Форма державної підтримки	Обсяг державної підтримки	Фінансування парламентської діяльності політичної партії	Додаткова інформація
Австралія	Отримання не менше 4% офіційно відданих голосів за принципом «першої переваги» (діє пропорційна виборча система із преференціями).	Відшкодування частини витрат на проведення виборів.	1,6221 австралійських доларів (0,9 євро) за кожний отриманий голос. Це співвідношення переглядається кожні шість місяців і залежить від індексу споживчих цін.	Будь-яке спеціальне фінансування парламентської діяльності політичних партій відсутнє.	-
Австрія	Наявність не менше 5 депутатів у парламенті. Отримання не менш як 1% голосів на останніх виборах до Національних Зборів.	Надання коштів для проведення робіт із забезпечення зв'язків партії з громадськістю. Фінансування витрат на агітаційну передвиборчу роботу.	3 млн. шилінгів (217 тис. євро) кожній партії. Загальна сума фінансування у 1998 році склала 202 млн. шилінгів (біля 14,6 млн. євро). Ця сума розподілялася між партіями пропорційно кількості набраних голосів. Загальна сума фінансування визначається шляхом множення 20 шилінгів (1,45 євро) на загальну кількість виборців. Після виборів вона розподіляється між партіями пропорційно кількості поданих за них голосів.	Парламентські групи мають право на отримання коштів для виконання своїх парламентських обов'язків	-
Бельгія	Наявність хоча б одного представника у парламенті або сенаті; щорічне подання фінансової звітності у Комітет парламентського контролю.	Загальне нецільове фінансування	Партії мають право на щорічну підтримку у розмірі 50 млн. бельгійських франків (1,2 млн. євро), плюс 50 бельгійських франків (1,24 євро) за кожний отриманий на виборах голос.	-	-
Данія	Підтримку отримують всі партії	Загальне нецільове фінансування	Обсяг фінансування залежить від кількості отриманих на попередніх виборах голосів: 2,75 датських крон (0,37 євро) за голос. Ця сума зростає щорічно приблизно на 2%.	Парламентська група щомісячно отримує 210 тис. датських крон (бл. 29 тис. євро) і додатково 33 тис. крон (бл. 4500 євро) за кожного члена парламентської групи.	Кошти, отримані від держави, повинні бути витрачені протягом фінансового року.
Франція	Отримання не менше 5% голосів виборців на виборах. Представленість партії у парламенті. Залучення новою партією протягом року не менше 1 млн. франків (бл. 152 тис. євро) членських внесків від 10000 чоловік, 500 з яких повинні бути виборними представниками.	Повернення партії 50% максимального розміру витрат на виборчу кампанію (максимальний розмір витрат складає 250001 франків (бл. 38 тис. євро) на кожного кандидата від партії), але не більше фактичної суми витрат. Загальне нецільове фінансування. Загальне нецільове фінансування.	Залежить від кількості отриманих на виборах голосів. 2 млн. франків (305 тис. євро) кожній партії.	-	-
Італія	-	Компенсація партіям витрат на проведення виборчої кампанії при виборах до парламенту	Загальна сума фінансування у 1996 році склала 91 млрд. лір (бл. 47 млн. євро).	Регламенти палат парламенту передбачають виділення з бюджетів палат коштів на підтримку діяльності парламентських груп.	-

Продовження мал.1

Країна	Умови надання державної підтримки	Форма державної підтримки	Обсяг державної підтримки	Фінансування парламентської діяльності політичної партії	Додаткова інформація
Люксембург	-	Під час виборів політичні партії користуються безкоштовними поштовими послугами.	-	Політичні групи, що входять до складу Палати депутатів, отримують кошти на ведення парламентської діяльності.	-
Нова Зеландія	-	Державна підтримка полягає, переважно, у наданні коштів на оплату ефірного часу під час передвиборчої кампанії (самі партії сплачувати за ефірний час не можуть).	Рівень державної підтримки партій визначається парламентом. Загальна сума її на сьогодні становить 2 млн. новозеландських доларів (бл. 1 млн. євро).	Члени парламенту та представлені у ньому партії отримують також кошти на ведення парламентської діяльності.	Кошти, виділені на оплату ефірного часу, перераховуються виборчою комісією безпосередньо компаніям, які здійснюють трансляції.
Португалія	Представленість партії у парламенті.	Загальне нецільове фінансування.	Партія може претендувати на отримання 1/225 мінімальної місячної заробітної плати за кожен голос, отриманий на попередніх виборах до парламенту.	-	-
Іспанія	Представленість партії у парламенті. Отримання партією не менше 3% голосів виборців на попередніх виборах.	Загальне нецільове фінансування.	Загальна сума державної підтримки партій визначається парламентом. 1/3 цієї суми розподіляється між представленими у парламенті партіями залежно від кількості місць, що належать їм у нижній палаті. 2/3 загальної суми, що спрямовується на державну підтримку партій, розподіляється між усіма партіями, що взяли участь у виборах і відповідають вказаній вимозі, пропорційно кількості здобутих ними голосів на свою підтримку.	-	-
Німеччина	Для отримання державної допомоги партія повинна здобути 0,5% голосів виборців на свою підтримку (загальна вимога).	Загальне нецільове фінансування партій на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях.	Обсяг державної підтримки політичних партій залежить від суми членських внесків та приватних пожертв, що їй вдалося залучити. Партія отримує 1,3 марки (0,66 євро) за кожен голос за перші 5 млн. здобутих нею голосів. Вона також має право на отримання 0,5 марки (0,26 євро) за кожен 1 марку залучених внесків і пожертв. При цьому, загальна сума фінансування державою однієї партії не може перевищувати 230 млн. марок (бл. 117 млн. євро).	Партійні групи в Бундестазі мають право на отримання 112 млн. марок (бл. 57 млн. євро) кожна.	Окремо фінансування отримують також дослідницькі структури при партіях.

*http://www.parlament.org.ua/docs/uploads/doc/p_38.doc.

виборах. Відсоток отриманих голосів, який дає право на державне фінансування, зазвичай нижчий за парламентський прохідний бар'єр: 1000 голосів виборців (<0,1 %) – у Данії; 0,5 % голосів виборців у Німеччині (або 1 % голосів, отриманих на виборах до ландтагу (парламенту федеральної землі); 1 % голосів, отриманих кандидатами від партії або блоку принаймні у 50 одномандатних виборчих округах (Франція); 1 % голосів виборців (Австрія, Болгарія, Естонія, Португалія[11], Словенія, Угорщина); 1,5 % – у Греції; 2 % (Ірландія,

Латвія, Люксембург); 2,5 % (Швеція); 3 % (Литва, Польща, Словаччина, Чехія); Наявність мандатів у представницьких органах регіонального рівня (Іспанія, Румунія).

Щодо України то був визначений законодавством України критерій отримання державного фінансування – 2 % голосів (за прохідного бар'єру 5 %), отриманих на останніх парламентських виборах, у цілому відповідає аналогічним критеріям для державного фінансування у країнах ЄС. Принцип розподілу коштів – згідно з відсотком набра-

них голосів, як і наявність «гендерного бонуса», відповідають практиці розвинутих демократичних країн.

Висновки. Державне фінансування статутної діяльності політичних партій є поширеною практикою в країнах ЄС. Положення про фінансування політичних партій за світовою практикою розробляються у відповідності до політичної системи та культури країни.

Основні цілі запровадження даного фінансування – зниження залежності партій від приватних донорів і гарантування рівності можливостей для політичних партій.

Таке фінансування надається, передусім, парламентським партіям, у переважній більшості європейських країн здійснюється державне фінансування позапарламентських партій, які отримали більш-менш значну підтримку виборців не лише на загальнонаціональних, а й на місцевих виборах.

Одним із важливих завдань інституту державного фінансування є створення для нових партій можливостей брати участь у політичному процесі. Визначений законодавством України критерій отримання державного фінансування – 2 % голосів (за прохідного бар'єру 5 %), отриманих на останніх парламентських виборах, у цілому відповідає аналогічним критеріям для державного фінансування у країнах ЄС. Принцип розподілу коштів – згідно з відсотком набраних голосів, як і наявність «гендерного бонуса», відповідають практиці розвинутих демократичних країн. Як можливий варіант розширення кола отримувачів державного фінансування партій, з метою сприяння розвитку нових політичних сил, варто розглянути надання державного фінансування партіям, які на останніх чергових або позачергових місцевих виборах отримали значну кількість мандатів депутатів місцевих рад за партійними списками. При цьому обов'язковим має бути вимога щодо надрегіонального характеру відповідних електоральних результатів (наприклад, надавати державне фінансування партіям, які подолали прохідний бар'єр у більш ніж половині місцевих рад, що обираються за партійними списками, у більш ніж половині регіонів України).

Протягом останнього десятиліття відсутність добре розроблених законодавчих актів щодо фінансування політичних партій неодноразово визначалося як найслабша ланка в контролі над політичним фінансуванням; ця тенденція триває до теперішнього часу і переважна більшість країн мають правові рамки в системі забезпечення дотримання демократичних механізмів. Відправним пунктом для ретельного аналізу конкретних потреб політичних партій відсутність технічних ноу-хау або відсутність незалежності від партій і кандидатів, яких вони повинні контролювати. Політики повинні надати агентствам політичну владу необхідно забезпечити ефективне виконання, щоб продемонструвати серйозну прихильність створити прозорість політичного фінансування і підвищити довіру громадськості до політичний сектор.

Водночас, особливої уваги потребує стимулювання витрат партіями державних коштів на

політичну освіту їх активістів, науково-експертне забезпечення діяльності партій. Істотною проблемою залишається низький рівень суспільної підтримки інституту державного фінансування партій. З огляду на це, необхідним є проведення роз'яснювальної кампанії зусиллями Міністерства інформаційної політики, НАЗК спільно з громадськими організаціями.

Список використаних джерел

1. А як у них? фінансування парламентських партій. – Retrived from: <https://rada.oporaua.org/analitika/a-iaak-u-nykh/5586-a-iaak-u-nykh-finansuvannia-parlamentskykh-partii>.
2. Державне фінансування статутної діяльності політичних партій: досвід ЄС і напрями удосконалення вітчизняного законодавства. Аналітична записка Retrived from: - <http://old2.niss.gov.ua/articles/2900/>.
3. Державна підтримка партій: чи допоможе бюджетне фінансування уникнути політичної монополії? Retrived from: <https://rpr.org.ua/news/derzhavna-pidtrymka-partiy-chy-dopomozhe-budzhjetne-finansuvannia-unyknyty-politychnoi-monopolii/>.
4. Політичні партії, генезис і типи. Основні функції політичних партій. Retrived from: <http://polituca.blogspot.com/>.
5. Посібник для політичних партій з політичного фінансування. - Retrived from: <http://ifesukraine.org/wp-content/uploads/2019/05/IFES-Manual-for-political-parties-on-political-finance-web-2018-10-04-Ukr-v1.pdf>.
6. Фінансування політичних партій та виборчих кампаній. Довідник з фінансування політичної діяльності / International Institute for Democracy and Electoral Assistance. – 2016. – С. 105. – Retrived from: <http://www.idea.int/sites/default/files/publications/funding-of-political-parties-and-election-campaigns-UK.pdf>.
7. La Palombara J. Bureaucracy and Political Development. (SPD-2), Volume 2 (Studies in Political Development) Princeton University Press (April 19, 2016) 528 p. ISBN-13: 978-0691649641.
8. Financing of political parties: Recommendation 1516 (2001) : [adopted by Parliamentary Assembly of the Council of Europe on 22 May 2001]. – Retrived from: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16907&lang=en>.
9. ACE Electoral Knowledge Network. – Retrived from: <http://aceproject.org/ace-en/topics/pc/pca/pca02/pca02a/default>.
10. Johnston, Michael (2005) Political Parties and Democracy in Theoretical and Practical Perspectives: Political Finance Policy, Parties, and Democratic Development. Washington, D.C.: National Democratic Institute.
11. Public funding of parties. Do political parties receive direct/indirect public funding? / The Electoral Knowledge Network. – Retrived from: http://aceproject.org/epic-en/CDTable?question=PC012&set_language=en.
12. Funding of Political Parties and Election Campaigns. - Retrived from: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/funding-of-political-parties-and-election-campaigns.pdf>.

References

1. А як у нь'х? finansuvannya parlaments'ky'x partij.[What about them? financing of parliamentary parties] Retrived from:<https://rada.oporaua.org/analitika/a-iaak-u-nykh/5586-a-iaak-u-nykh-finansuvannia-parlamentskykh-partii>.
2. Derzhavne finansuvannya statutnoyi diyal'nosti polity'chny'x partij: dosvid YeS i napryamy' udoskonalennya vitchy'znyanogo zakonodavstva». Analit'chna zapy'ska [The State Fund for Statutory Political Partnerships: Addi-

tional Partnerships and the Directive of Legislative Legislation. Analitic note]Retrived from:<http://old2.niss.gov.ua/articles/2900/>.

3. Derzhavna pidtry`mka partij: chy` dopomozhe byudzhетne finansuvannya uny`knuty` polity`chnoyi monopoliiyi? [State support for parties: Will budgetary funding help to avoid political monopoly?] Retrived from: <https://rpr.org.ua/news/derzhavna-pidtrymka-partiy-chy-dopomozhe-byudzhетne-finansuvannya-unyknuty-politychnoi-monopolii/>.

4. Polity`chni partiyi, genezy`s i ty`py`. Osnovni funkciyi polity`chny`x partij. [Political parties, genesis and types. The main functions of political parties] Retrived from: <http://polituca.blogspot.com/>.

5. Posibny`k dlya polity`chny`x partij z polity`chnogo finansuvannya. [The Guide for Political Parties on Political Financing.] Retrived from: <http://ifesukraine.org/wp-content/uploads/2019/05/IFES-Manual-for-political-parties-on-political-finance-web-2018-10-04-Ukr-v1.pdf>.

6. Finansuvannya polity`chny`x partij ta vy`borchy`x kampanij. Dovidny`k z finansuvannya polity`chnoyi diyal`nosti [Financing of political parties and election campaigns. Handbook of political activity financing] / Retrived from: <http://www.idea.int/sites/default/files/publications/funding-of-political-parties-and-election-campaigns-UK.pdf>.

7. Financing of political parties: Recommendation 1516 (2001): [adopted by Parliamentary Assembly of the Council of Europe on 22 May 2001]. – Retrived from: <http://www.assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=16907&lang=en>.

8. ACE Electoral Knowledge Network. – Retrived from: <http://aceproject.org/ace-en/topics/pc/pca/pca02/pca02a/default>.

9. Public funding of parties. Do political parties receive direct/indirect public funding? / The Electoral Knowledge Network. – Retrived from: http://aceproject.org/epic-en/CDTable?question=PC012&set_language=en.

10. Funding of Political Parties and Election Campaigns. - Retrived from: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/funding-of-political-parties-and-election-campaigns.pdf>.